

A kereskedelem szabadságát és fejlődését akadályozó jelenségek.

Előadó: **Kun Richárd**, a Kereskedők Szövetségének elnöke.

A romániai kereskedelem válságát nem lehet az európai válságra való hivatkozással kényelmesen elintézni, mint ahogyan azt a felelős tényezők az utóbbi időben oly előszere-ttel gyakorolják. Az igazság az, hogy az európai válságon kívül mi speciális helyi válságot is szenvedünk, melynek legalább is vannak oly súlyos kihatásai, mint a nemzetközi krízisnek. A növekvő agrárválságnak talán csak ezután fognak hatásai teljes egészében kibontakozni. A mai súlyos gazdasági helyzet inkább még a régi hibák következménye. Kiinduló pontja egy önző, elhibázott gazdasági koncepcióban rejlik, folytatása pedig egy erőszakolt, élettelen, elméleti gazdaságpolitikában, doktrinák erőszakolásában keresendő. Mindkét rendszernek közös születési hibája, hogy a gyakorlati kereskedelem követelményeivel nem számol. A gyakorlatiasság iránti érzéketlenség részint kereskedelemellenes intézkedésekben, részint, a kereskedelem kívánalmainak negligálásában jut kifejezésre. Előadásunk során be fogjuk bizonyítani, hogy egészséges vérkeringés Romániában mindaddig nem indulhat meg, míg a kereskedelmet béklyóitól fel nem szabadítják s gyakorlatibb, azaz a kereskedelem érdekeit szolgáló szellemet nem visznek be a törvényalkotói munkába.

A romániai krízis egyik legjellegzetesebb jelensége a *bizalmi krízis*. Helyzetünk javulását a stabilizáció után a külföldi tőke közreműködésétől vártuk. A nagy investíciós kölcsönöktől reméltük a vasút, posta, távíró, országutak, vízi utak, kikötők rendbehozatalát, állami bányák, földalatti és földfeletti javak kitermelését. Mostani kormányunk is ezzel a jelszóval mutatkozott be. De a külföldi tőke nem jött. S most

sem siet mezőgazdaságunkat talpraállítani vagy részt venni ipari termelésünkben. Pedig a nyugati bankárállamok, elsősorban Románia patronátusa, Franciaország, nem tudják, mihez kezdjenek tőkefölöslegeikkel, melyek sehol oly gyümölcsöző elhelyezést nem találhatnak, mint nálunk. Egyedül a bizalom hiánya az, mely a nemzetközi közreműködés útjait elzárja előlünk. Előnyös kölcsönök helyett végső szükségünkben kénytelenek vagyunk már elodázhatatlan kiépítésük fejében is elzalogosítani intézményeink haszonélvezetét, nehogy azok évtizedek óta halaszthatatlan regenerálódás hiányában teljesen tönkremenjenek. Elképzelhető, mily súlyos áldozatokkal jár e javak bérbeadása s mily megterhelést jelent lakosságunkra nézve s milyen kiváltságos helyzetet s vérmes profitot az idegen vállalatok számára.

Meg kell keresnünk tehát mindenekelőtt, mi lehet a bizalmi krízisnek és ebből kifolyó kiszolgáltatottságunknak oka? Minek tudható be, hogy nemcsak az állami beruházásoknak, hanem a magángazdaságnak sem jön segítségére az idegen tőke, holott itt a legmagasabb gyümölcsöztetésre volna kilátása.

Ha csupán azt tekintenénk, hogy államháztartásunk nem egyensúlyozott s már csaknem kizárólag az adófizetők vállaira van áthárítva annak minden tehertétele, azzal a külföldi tőke tartozkodását még nem magyaráztuk meg. Mert ha az állam javai, vagy annak intézményei, mint vasút, posta, víziutak, kikötők stb. jövedelmezővé volnának a kellő investíciók és szakszerű vezetés mellett tehetők s ha a termelés és kitermelés menete és értékesítése kellő apparátussal és eszközökkel menne végbe, úgy a háztartási mérleg mai egészségtelen és egyoldalú strukturája amugyis egészségesebbé válna. S különben is, az államháztartástól függetlenül a román magángazdaság, beleértve a mezőgazdaságot is, nyerhetne még a külföldtől bőséges segítséget, ideális együttműködést, ha a bizalmi krízis ezt jelenleg ki nem zárná.

A bizalmi krízis okai egyúttal legnagyobb akadályai kereskedelmünk fejlődésének s egyszersmind szabadságának is.

A külföld bizalmatlanságának főokát az igazságszolgáltatás lassuságában, bizonytalanságában, az ítéletek végre-

hajtásának immenzis nehézségében látom. Belföldi kereskedelmünknek is ez a legnagyobb kerékkötője. Innen ered ismert rossz hírünk, mert általánosan el van terjedve, hogy a román piacon nincs jogbiztonság.

Ehhez járul még az, hogy igazságszolgáltatásunk rendkívül költséges. A magas bélyegilletékek, azok a költségek, melyeket legyen szabad itt rendkívülieknek neveznem, a drága választott bírósági eljárás, mind akadály a külföldi összeköttetéseknek. Nemcsak a pénzügyi kollaborálást, hanem az árúhitel alakjában nyújtott külföldi kollaborálást is tulajdonképpen drágává teszik e körülmények.

A jogszolgáltatás megbízhatatlanságának oka nagyrészt magának a román kereskedelmi jognak labilitása. Mélyreható szaktörvényeket hibás intézkedésekkel léptetnek életbe s hiába mutat rá az egyedül illetékes kereskedelmi érdekeltség a katasztrofális paragrafusokra, amíg a hibák reparálására sor kerül, a rossz törvény már elvégezte a maga romboló hatását. Gondoljunk csak a kényszeregyezségi törvényre, mely a belső hitelkrisis enormis növelésén kívül biztosan ismét mérfelekkel távolította el tőlünk a külföld bizalmát. De ha legalább a hibás törvény azt a hasznot hajtáná, hogy az érdekelt körök hosszas küzdelme után a törvényhozók helyes elvi szempontok alkalmazása mellett hoznák meg a korrekciót! Sajnos a régi törvényt újabb fogyatékos törvény váltja fel és a kereskedelmi érdekeltségek újra hónapokig, évekig harcolhatnak a remediumért.

A hitelviszonyok leromlásán és az igazságszolgáltatás bizonytalanságán kívül kereskedelmünk fejlődését a közterhek egyoldalú kivetése és megoszlása, valamint azok szüntelen emelkedése gátolja leginkább. A jelenlegi tulajdonosok és az egyre növekvő teherviselés elől a belföldi tőke is menekül, hogyan csalogathatnánk ide vajjon a külföldi vállalkozó tőkét? Sajnos az adózás terén kilátásaink a lehető legsötétebbek. A mezőgazdák teherviselésére az állam nemcsak hogy nem számíthat, hanem támogatásukra kénytelen hatalmas hitelforrásokat igénybe venni. Amilyen mértékben származnak e források a külföldről, annyiban terhelik újra államháztartásunkat, akár közvetlenül az esetben, ha az állam vállal a kölcsönök törlesztéséért kötelezettséget vagy nyújt arra

kezességet, akár közvetve, ha a záloglevelekből származó kötelezettségek maguk a gazdák viselik, mely esetben még kevésbé lehet számolni azzal, hogy a földtulajdon egyhamar a többi foglalkozási ágazatokkal aránylagos teherviselővé váljon.

Akármilyen vitális és sürgős kérdés a földhitelintézet megszervezése, a kormánynak mégsem szabad elfelejtenie gyapjas nyájának életfeltételeiről, a kereskedelmi hitel hiánytalan alimentálásáról, kiépítéséről s kondíciójának szabályozásáról. Olcsó kereskedelmi, kis- és gyáripari hitel – melyet nem a Nemzeti Bank vagy az állampénztár rovására nyújtanak, – hanem a nyugateurópai pénzüi piacok bizalmának meghódításával, – talán a felsegített mezőgazdák és a szélesebb fogyasztórétegek életrekeltésével egyidejűleg a kereskedelemnek és iparnak is megadhatná az újabb konjunktúrális életlehetőséget.

Tehát az agrárpolitikai célokkal *teljesen egy időpontban* kell a legkiterjedtebb kereskedelembarát és iparpártoló célokat megvalósítani. A legvégtetesebb tévedés volna azt hinni, hogy Romániában az agrárkérdést csak a többi osztályok rovására lehet megvalósítani. Ugyanolyan kereskedelmi hitelre, beruházási kölcsönökre van szükségünk, mint amilyen hitelre a mezőgazdák, mert az általános krízist részleteiben megoldani nem lehet, hanem csak a maga teljes egészében.

Ezeken az általános principiumokon kívül soroljuk fel talán gyakorlatibb formában, milyen akadályokat kellene elhárítani a kereskedelem egészséges fejlődésének útjából.

Mindenekelőtt meg kell szünniök a kereskedői foglalkozás szabadságát akadályozó összes korlátozásoknak, nevezetesen:

1. A spekulációs törvények még csökevényei is kiirtandók, úgy mint maximálás, áregyezmények tilalma.

2. Beszüntetendők az egyeseknek adott privilégiumok, úgymint egyes alakulatok hasznára életbeléptetett standardizálási törvények, monopolisztikus előjogok a kereskedelem terén. A szövetkezeteknek nyújtott kereskedelmi-, adó-, vámkedvezmények, melyek a magánkereskedelmet kedvezőtlenebb feltételek közé sodorják, megszüntetendők; eltörölendő a községeknek és városoknak az új közigazgatási törvényben fog-

lalt ama joga, sőt kötelessége, hogy közvetlenül kereskedelmet folytassanak, a mezőgazdasági kamarák eltiltandók az illetéktelen magkereskedelemtől és a mezőgazdasági gépekkel folytatott kereskedelemtől, stb.

3. Beszűntetendő egyes iparágak korlátot nem ismerő, egyoldalú protegálása s a határtalanig menő vámvédelme, mely a szélesebb rétegek fogyasztóképességének lefokozását eredményezi, mint például a cukor- és a papirgyárak árnívójának védelme, mely a világgiazi árak többszörösét képezi.

4. Meg kell szűnni, hogy a kereskedők és fogyasztók érdekei áldozatul, hatalmas érdekcsoportok áldozatául dobasanak a különféle kényszerű elzalogosításoknál, mint amiként a kistőzsdések jutalékrészesedését csökkentették a szerződő Kreugerék javára. Általában követeljük a szerzett jogoknak feltétlen respektálását. Az új törvények egész légiója lábball tapossa az alkotmányban is lefektetett elvet s az új egészségügyi törvény, szesztörvény, monopoltörvény stb. egész se reg egzisztenciát foszt meg évtizedes jogaitól minden kárpótlás nélkül. Ily körülmények között soha nem válhat szilárddá a romániai talaj a kereskedelem és ipar számára. Már olyan törvényeink is vannak, melyek szószerint kimondják, hogy a szerzett jogok nem respektáltak. Többek között az 1929. évi italmérési illetékekről szóló törvény. A szerzett jogokból való kiforgatás egyik burkoltabb módja a különleges autorizációk előírása, melyek elnyerése különféle feltételekhez van kötve.

5. A gyakorlati kereskedelmi életet módfelett veszélyezteti az a körülmény, hogy tűzetes változást jelentő szaktörvényeknél nincs kellő átmeneti idő. Emiatt az új törvények különösen a kisebb existenciák számára valóságos Scillák és Charibdissekké válnak. Innen a romániai kereskedelem egy sajátságos rákfenéje: a tájékoztatlanság miatti önkénytelen törvényszegések mérhetetlen száma s ebből kifolyólag törvénytisztelet helyett a törvénytől való rettegés kialakulása, a kereskedői psyché tönkregjuttatása, a subaltern tisztviselők rémuralmának megalapozása, a korrumpálás talajának hivatalból való trágyázása.

Igy válik a kereskedelem gyakorlása érdekében hozott törvény is kereskedelemellenessé, lásd például a munkaszü-

neti törvényt, mely nem egyéb, mint törvényileg szabadalmazott birsággár. Tekintsük csak a bélyegtörvény egyik melleleg beiktatott intézkedését, a kiskereskedők és szatócsok könyvvezetési kötelezettségét, mely annyi szaktudást és könyvelési jártasságot igényel a legkisebb existenciától is, hogy ezzel valóságos matrácslukká válik.

A törvények alkalmazásának rapszódikus rendszertelensége, a homályos intézkedések örökös köde szülik a kereskedelmi foglalkozás legfojtóbb atmoszféráját, az örökös függést, a félelmet, a legnehezebb rabságot, mely alatt a kereskedelem etikája senyved, a szolgálatkészség szolgalelkűséggé züllik, és a korrupció még jobban felüti hydrafejeit.

Ép a korrupcióra hajló alantosabb közegek kelletlen, udvariatlan s a szükséges utbaigazításokat elhanyagoló bánásmódja különösen kisebbségi kereskedőink számára torturává fokozza le az üzletvitel mindennapi funkcióit, különösen a vámolást, postai, vasúti expediciót stb. Az adókivetéssel kapcsolatos diktatura pedig megalázó és kártékony különbséget teremt a kisebbségi területek adóviselése és az ókirályságbeli adóviselés között.

A bizalom krízise, a labilitás krízise és a kereskedő lélektani krízise kell, hogy szemünk előtt lebegjenek, amikor kereskedelmünket béklyóitól akarjuk felszabadítani, ép azért engedtessek meg, hogy ily szempontból szövegezzem meg határozati javaslatomat, melyet a kereskedelem szabadságának és fejlődésének biztosítása érdekében a tekintetes nagygyűlés elé terjesztek.

Indítványozom, hogy jelen nagygyűlés határozataképpen emlékirat intéztessék a kormányhoz, mely a kereskedelem szabad kifejtését és fejlődését gátló körülmények elhárítása céljából jelölje meg a következő követelményeket:

1. Mindenekelőtt garantáltassék a kormány által a kereskedelem legteljesebb szabadsága az összes korlátozó intézkedések eltörlése által.

2. Olcsó, gyors és megbízható jogszolgáltatást kérünk.

3. Független kereskedelmi választott bíróságok kellő számban való sürgős felállítását kérjük, kizárólag kereskedők szakszerű bíraskodása mellett. A szoros értelemben vett kereskedelmi tárgyú bíraskodás, mint iparügyi vétségek, tisztessé-

ségtelen verseny esetei, csakis a kamarák mellett működő szakbiróságok hatáskörébe tartozzanak.

4. Töröltessenek a kereskedelem terén nyújtott összes kiváltságok, szűnjék meg a közigazgatási testületek kereskedés folytatására szóló jogosultsága; szerzett jogok minden körülmények között respektáltassanak.

5. Purifikáltassék a közhivatalokban uralkodó szellem.

6. Haladéktalanul megvalósítandó a paritásos adózás elve, úgy az egyes foglalkozási ágak, mint az ország egyes területei között.

7. Biztosítottassék olcsó hitel a kereskedelem számára.

8. Teljesen küszöböltessék ki a fiskalitás a kiviteli és behozatali vámok megállapításánál.

9. A kereskedelmet és ipart érdeklő kérdések az illetékes kamarák útján mindenkor közöltessenek véleménynyilvánítás céljából a szakérdekeltségek egyesületeivel.

10. A hivatalos kereskedelmi és iparkamarák egyöntetű véleményei a kormány által mindenkor respektáltassanak, illetve a Kamarák Országos Szövetsége által képviselt kívánások teljesítettessenek.

A javaslatok egyhangulag elfogadtatnak.